

MARY KAZACK.

Páris, július.

□ Idestova két esztendővel ezelőtt, néhány nappal Párisba indulásom előtt Zichy Mihálynak, a festőnek egy biográfiája került véletlenül a kezembe, amelyből érdeklődéssel olvastam egyik legnagyobb művésziünk meglehetősen hányatott pályafutását. Ami azonban a legjobban megragadta a figyelmemet, az az a fejezet volt, amely a mester egykori tanítványával Mary-vel foglalkozott.

□ Oly bájosan, oly vonzóan volt megrajzolva karaktere, hogy még hetek multával is, mikor a velencei lagunák zöld vizei fölött barangoltam, vagy Monte-Carlo pálmái alól gyönyörködtem a Méditerranée kék hullámaiban, még akkor is egyre elém tűnt képzeletemben megalkotott érdekes lényé.

□ Elképzelhető tehát örömem, mikor néhány hónap múlva Párisban egy ismerősöm révén, csupa véletlenségből meghívást kaptam Mary Eristoff hercegnőhöz. Így hívják ugyanis Zichy Mihály egykori tanítványát, a ki azonban művészi szerénységből Mary Kazack álnevet használja.

□ Azok a személyek, akikről látatlanba álmodozni szoktunk, akkor amikor megjelennek előttünk a realitásban, rendszeresen csakkiábrándulást hoznak számunkra.

□ Caruso világhódító diadalairól először hallva, egy pompás, délceg firenzei galantuomot képzeltem el magamnak s nem csekély megdöbbenéssel láttam később portréin egy mézsároslegény banális arcát; Verlaine Fêtes galantes-jait olvasva, önkénytelenül is egy szubtilis poéta képét egy ihletteljes, átszellemlült poéta arcot vélünk feltalálni s Carrière Verlaine-je előtt állva rémülettel látunk egy groteszk, száználmas torz figurát.

□ Mikor egy téli délutánon először megjelentem Mary Kazack műtermében, egy méltóságteljes asszony előtt találtam magamat, akinek külseje a hódító nagyvilági hölgyet, arckifejezése s gyönyörű szemei pedig egy ihletett művészt árultak el. Van ebben a kifejezésben valami, mely megkap az első tekintetre s amelyről tudjuk, hogy sosem fogjuk elfeledni többé.

□ Mary művészi karrierje, amely minket magyarokat már csak annál is inkább érdekel, mert szorosan össze van fűzve Zichy Mihályunk életével, telve van vonzóbbnál-vonzóbb vonásokkal.

□ Madame Ettlinger, az orosz cár udvari orvosának felesége állandóan művészek társaságától volt körül-

véve s ebben a társaságban megálmodta, hogy leányából is művészt nevel.

□ Bár az anyák ambíciói nem szoktak mindig jogosak lenni, Mary már öt éves korában bámulatos hajlandóságot mutatott anyja álmainak megvalósítására. Már ebben az időben, minden szabad percét papírral s ceruzájával a kezében töltötte el s ha más alkalma nem volt, hát a tankönyveinek margóit rajzolta tele.

□ Egy napon, mikor Zichy, aki mint a cárok udvari festője, az Ettlinger háznak bizalmas barátja volt, meglátta az alig tíz éves Mary egy rajzát, elragadtatva kiáltott fel.

□ „Cette enfant desorme comme un ange!“ (Ez a kis leány úgy rajzol, mint egy angyal.)

□ Ettől az időtől fogva Mary állandóan eljárt Zichy műtermébe s órák hosszat ült táblája fölé hajolva s hallgatva mestere tanításait, akin, mint emberen s mint művészen egyaránt valóságos gyermeki szeretettel csüngött.

□ Igen jellemző Zichy művészeti felfogására s tanítás módjára, hogy első munkaképen egy halálfejet másoltatott le a fiatal leánnyal, még pedig a részletekből kiindulva s a legnagyobb minuciozitással, az akkori Waldmüller féle, bécsi szigorú művészkatek előírása szerint.

□ Zichy külföldben is nagy bámulója volt Waldmüllernek, egykori mesterének s a tőle tanult s idővel elavult detail szerint való dolgozásmódhoz élete végéig hiven ragaszkodott. Néhány akkori divatos pétervári festő, akik közül többen irigyelték Zichy fényes karrierjét épen ebbe a tanításmódba kötöttek bele s meggyőzvé Madam Ettlingert a magyar mester iskolájának helytelenségéről, rávették, hogy leányát vegye el Zichytől.

□ Ezalatt Mary egyénisége és tehetsége bámulatosan kialakult s fejletté lett. Ebből a korból való fényképei egy törekeny kis leány testen egy bámulatosan kifejezésteljes és érett arcot mutatnak s amelyről leolvasható a kifejlett lélek minden ambíciója s a született művész ihlettsége.

□ Gondolkodásmódja teljes harmóniában volt ezzel a kora érett arckifejezéssel. Állandóan nagy tervek s ambíciók izgatták és sokszor a kétségbeesésig kihozta magát azért, hogy a diadal összes babérait nem nyerte még el — tizennégy éves korában.

□ Ekkoriban történt, hogy anyjának elméje elhomályosult s atyja a fiatal leányt néjével Fölkersam bárónővel Németországba küldte utazni.

□ Mary azonban, aki egyre rajongott Zichyért, nem nyugodott meg addig, amíg atyját rá nem vette, hogy vissza kerülhessen szeretett mestere mellé.

□ Végül is teljesült a fiatal Mary óhaja s atyja Zichyhez adta penzióba, aki azidőszerint Párisban tartózkodott.

□ Ettől fogva azután együtt dolgoztak Párisban, majd bejárták a délvidéket, Olaszországot s ellátogattak a zalai családi házba is, ahonnan a fiatal leány felejthetetlen emlékeket vitt el magával.

□ Ebben az időben Zichynek feltett szándéka volt végleg letelepedni Magyarországon s Zalán már készen várta a virágházból átalakított pon.pás műterem. A véletlen azonban úgy akarta, hogy egy kedvezőtlen bírálat, amely azzal vádolta, hogy a Lermontov illusztrációk számára készített kaukázusi rajzait minden helyszini ismeret nélkül csinálta — arra készítette művészi önértetét, hogy személyesen menjen el a Kaukázusba a népéletet tanulmányozni. Itt azután össze került régebbi orosz ismerőseivel s Mihajlovics Miklós nagyherceg csábító meghívásának nem tudott ellentállni s visszatért Pétervárra.

□ Hamarosan követte azután oda a zalai műterem gonddal s reményekkel összehalmozott berendezése is — hogy többé vissza se jöjjön.

□ Ebben az időben Mary már rendes dolgozó társa lett Zichynek, a „meisternek“, ahogy ő hívta. A nagyhercegek családi képei közül, amelyet Zichynél meg-

rendeltek, egy jó részt ő festett meg s Zichy állandóan elküldötte a saját műveivel Mary munkáit is a különböző kiállításokra.

□ Mary egyénisége azonban ekkor már teljesen megtalálta a maga útját s teljesen függetlenül alkotott. Zichy pedig, dacára meglehetősen zsarnokos természetének, sohasem próbálta meg saját művészi felfogását és dolgozasmódját fiatal tanítványára ráerőszakolni.

□ □

□ Mary Kazack szubtilis, poétikus lelkű asszony — és művészete érdekes és ritka ellentétképpen, erős, férfias. Tájképein naturalista, de olyan naturalista, aki rajong a szépért s akinek alkotásaiban a nyers természet elemei összeolvadnak a poéta lélek szerves, lírai képzeletével. Allegorikus sujet-jei reálisak — telve vonzó harmóniával, megkapó gondolatokkal s eszmékkel.

□ Portréiban nyilvánul meg legjobban eredeti művészete s zseniális koncepciója. Az alakok beállításában, csoportosításában sikerült neki valami új, eddig nem ismert maníeret, amely által a figurák póza az első pillanatban meglep — de amely póz telve van kifejezéssel, könyedséggel s étellel.

□ Eristoff herceggel kötött házassága után végleg Párisban telepedett meg, ahol a Grand-Palais szalonjain s néhány magán kiállításon évenként nagyobbítja szubtilis művészetének sikereit, távol hazájától emelve az érdekes orosz művészek diadalát, elismeréssel adózva egyben egykori mesterének, a mi Zichy Mihályunknak.

HAVAS ZOLTÁN.

□ □ □

A hugom sírjára.

*És ilyenkor a hátam mögül néznéd,
Hogy irok anyusról síró verset.
És ilyenkor csak el-eltűnődnénk:
Két kicsilelkű — félő árvagyermek.
Elkérdzgetnék sok mindent így este:
Hogy mért olyan bús tűze a szemednek?
Mint viaszgyertya álmos-sárga lángja
Melyet az oltáron égve feledtek,
S te is gyóntatnál szépen, elpirulva:
Hogy merre jártam, s melyik az az ablak.*

*— Most tirádákkal verem meg a lelkem
És csak meggyónok mindennap — magamnak.*

Boros Ferenc.